

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

1. IES Miguel Hernández – IES Jorge Juan Carrer Wenceslao Fernández Flores

El centre educatiu:

L'actual IES Jorge Juan és la segona institució educativa més antiga de la província d'Alacant, darrere de la universitat d'Oriola. No sempre va estar situat en aquest punt i no sempre va rebre aquest nom. Les classes en l'aleshores "Instituto Provincial de Alicante" van començar l'any 1845 en la casa de l'Assegurada (el que ara és el MACA) i durant els primers anys hi havia associat també un col·legi d'interns (només masculí, és clar). L'any 1893 la institució acadèmica es traslladà a l'actual carrer dels Reis Catòlics (un antic magatzem de vi de l'antic carrer Ramales) on acodiren alumnes que més endavant esdevindrien personatges importants de la ciutat. Hi estudiaren, per exemple, l'historiador Figueras Pacheco, l'escriptor Gabriel Miró, el polític Emilio Castelar, el músic Óscar Esplà o el pedagog Francisco Giner de los Ríos. A partir de 1901 va acollir també l'Escola Elemental Nocturna d'Obrers.

Va ser en el curs 1953-1954 que l'institut es situà en l'emplaçament actual, donat que l'edifici del carrer Ramales estava en ruïnes. El 1908 es matriculà la primera alumna oficial. Fins aleshores les xiques estudiaven en institucions eclesiàstiques o, per exemple, en el col·legi laic de senyoretes "La Caridad" (en tenim notícia del 1913 però no sabem on estava situat). Tot i que el centre era mixt, les escales d'accés a les aules estaven dividides per gènere. Més endavant, el 1963, tornà a dividir-se l'ensenyament per gènere, i es crea un *Instituto Nacional de Enseñanza Media Femenino* en les instal·lacions de l'actual IES Miguel Hernández.

El centre i la ciutat:

La construcció de l'edifici en la part de dalt del Tossal va suposar una fita històrica per a la ciutadania alacantina. Les escales que baixen a l'avinguda del General Marvá no es van construir per donar accés a l'institut, sinó que constituïen l'entrada al Tossal i al castell de St. Ferran. Ara, però, formen part de la vida quotidiana de molts alacantins que hi pugen i en baixen, que les tenen com a lloc de trobada o com a punt d'inici de manifestacions i concentracions diverses.

MIGUEL HERNÁNDEZ

TRISTES GUERRAS

Tristes guerras
si no es amor la empresa.
Tristes, tristes.

Tristes armas
si no son las palabras.
Tristes, tristes.

Tristes hombres
si no mueren de amores.
Tristes, tristes.

(Cancionero y romancero de ausencias, 1941-1942)

MENOS TU VIENTRE

Menos tu vientre,
todo es confuso.
Menos tu vientre,
todo es futuro,
fugaz, pasado
baldío y turbio.
Menos tu vientre,
todo es oculto.
Menos tu vientre,
todo inseguro,
todo postrero,
polvo sin mundo.
Menos tu vientre
todo es oscuro.
Menos tu vientre
claro y profundo.

(Cancionero y romancero de ausencias, 1941-1942)

Miguel Hernández

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

2. Plaça del Cavalls (dels Estels)

La Plaça dels Cavalls:

Aquesta plaça, juntament amb l'Esplanada, és un dels llocs més representatius de la ciutat. En castellà en diuen *plaza de los Luceros*, i per analogia s'ha traduït al valencià com a plaça dels Estels. No obstant això, el nom popular entre els alacantins és plaça dels Cavalls.

Al llarg de la història la plaça ha rebut diversos noms: plaça de la Independència (des de la seua inauguració fins a la II República), plaça de Catalunya (mentre fou alcalde Llorenç Carbonell, per celebrar l'autonomia aconseguida per Catalunya) i des de l'any '39 plaça dels Estels. A la seua part central es situa la Font de Llevant, construïda el 1930 per l'escultor alacantí Daniel Banyuls.

Els fets de la Diada:

En el número 11 d'aquesta plaça ocorregué una dels capítols més foscos de la història recent de la ciutat. La nit del 6 d'octubre del '77 el jove comunista Miquel Grau morí assassinat en caure-li des de la terrassa de l'edifici un maó llançat des d'una casa que impactà en el cap del jove de 20 anys. Miquel penjava cartells de la primera manifestació democràtica per a commemorar la Diada Nacional del País Valencià, el 9 d'Octubre. El soterrar del jove va ser multitudinari: 8000 persones acompanyaren el taüt, cobert per una quatribarrada, des de l'Hospital General fins a la Plaça de Bous. Allà, la policia postfranquista esperava la comitiva, i va impedir la continuació de la marxa.

Miquel Grau ha esdevingut un símbol de la lluita i la reivindicació valencianista en la transició a la democràcia.

A Miquel Grau

Un fantasma creua Europa
i puja als antics retaules
i espargeix clavells
i roses i branda clares paraules.
L'esperança ha retornat
com un vent d'extenses ales
i diposita clarors,
situa els maons dels marges
i retorna l'alegria
a cantar les cançons clares!
Honor a tu, Miquel Grau,
que brandes la llum i brandes
l'inextingible senyera
de gran vent sense muralles!
Honor a tu, Miquel Grau!
Un cel de punys i d'espases
clama per la teua mort
i ens diu paraules exactes!
Tu ens assenyaes la fita,
el moment, les causes preclares,
el teu País Valencià,
la veu de les quatre barres!

Vicent Andrés Estellés, *Mural del País Valencià*

Defensor de la xusma i la gent de tro:

El Tio Cuc era un setmanari satíric que va tenir molta popularitat a les comarques del sud del País Valencià. S'edità en un local que estava situat en el carrer Pablo Iglesias entre els anys 1914 i 1936. Tenia un caràcter satíric, republicà, anticlerical, amb tendència progressista, encara que a voltes es complaguera amb la crítica reaccionària. Els alacantins deïem "Eixirem en el Tio Cuc", com a prevenció davant d'alguna cosa extraordinària que poguera donar a parlar.

El Tio Cuc eixia els dissabtes i duia com a subítol *Diputat a Corts pel Rebolledo i defensor de la xusma i la gent de tro*. Editava al voltant de 20.000 exemplars i tenia col·laboradors escampats per molts pobles, cosa que en facilitava la difusió. Per tant, era una tribuna excel·lent per a difondre els fonaments ortogràfics del valencià, en la teoria, a través de les lliçons que redactà Enric Valor dins de la secció "Idioma valencià", i en la pràctica, ja que la revista s'adaptà a la normativa.

La iniciativa pogué dur-se a terme per l'amistat que tenia Enric Valor amb el director de la publicació, Josep Coloma Pellisser (1874-1936), un alacantí de molta espenta, compromés amb la llengua i la cultura, autor de diversos sainets en valencià, a qui admirava.

Cuentos adobats. Broma de retruc

El pare Jeroni, retor del poblet de Trescolets, era un vellet molt simpàtic i molt pacient. Pot ser que per això, en les reunions que totes les *espraes* celebraven en casa de l'apotecari, el senyor Bertomeu, republicà empedernit, no perdia ocasió *p'a* gastar-li bromes, moltes voltes massa *pesaes*.

Un dia, estaven reunits totes les persones més principals del poble en casa de l'apotecari i la conversa rodava sobre les velles costums de certs pobles.

Aprofitant l'ocasió, el senyor Bertomeu digué, fent l'ullet a la concurrència:

–Pare Jeroni, ahir estava buscant en uns llibres d'història i vaig *lligir* que antiguament, en el poble de París, quant per qualsevol causa penjaven a un sacerdot, també penjaven un burro... ¿Què li pareix això, pare Jeroni? ¿Què me diu?

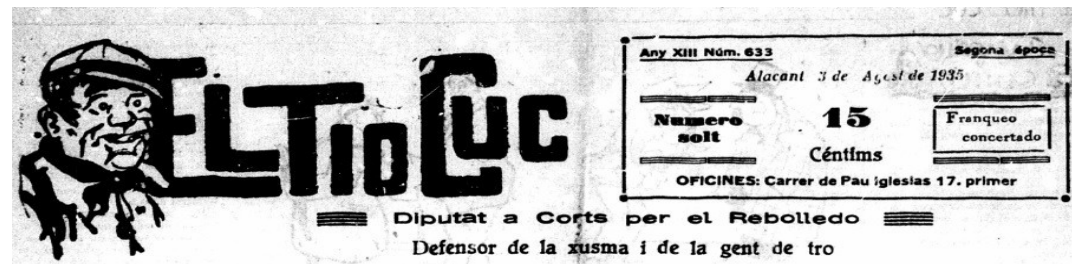
A lo qual va contestar el bon sacerdot: –¿Vol que li diga lo que pense? Pues que tant vostè com jo devem felicitar-mos de no haver vixcut en París per aquella època...

La rialla fou general; és dir, menos el senyor Bertomeu, que fugí tot escorregut.

***El Tio Cuc* i la normativització de la llengua:**

Quan el 1932 un grup d'intel·lectuals, lingüistes, editorials i associacions culturals de tot el País Valencià signaren les anomenades Normes de Castelló, l'escriptor de Castalla Enric Valor i Vives residia a Alacant. Ell va ser un dels encarregats que aquestes normes (adaptació valenciana de les normes ortogràfiques de l'IEC) s'estengueren amb fortuna per la revista en què hi col·laborava. Va ser així com, *El Tio Cuc*, esdevingué el motor més important de la normativització del valencià a la ciutat d'Alacant. No sempre, però, amb èxit. Durant les primeres setmanes, el fet que molt alacantins no conegueren cap altra ortografia que la castellana, va fer que el nombre d'exemplar disminuïra enormement, la qual cosa va fer que Valor publicara setmanalment unes lliçons ortogràfiques anomenades "Idioma valencià".

Així ho recordava Enric Valor: "Quan es va esdevenir el fet transcendent i tremendament necessari de l'unificació ortogràfica, conegut com les "Normes de Castelló" de 1932, el que us parla vivia a la ciutat d'Alacant, on sols va arribar la bona nova com un ressò gaudiós però llunyà. M'ocupava aleshores activament en la fundació de l'Agrupació Regionalista Alacantina en unió de molts altres joves i amb l'ajut eficaç d'homes com el poeta Ferrandis Torremocha i sobretot d'aquell gran patriota alacantí, afecte a un valencianisme fervorós i exemplar, que es deia Josep Coloma Pellicer, home de gran talent i influència en l'Alacant republicà, llavors d'uns cinquanta-tants anys, director de la revista satírica *El Tio Cuc*, molt esquerrana, i president de l'Associació de la Premsa. Alacant posseïa una llibreria excel·lent, propietat del qui fou alcalde de la ciutat durant la República i durant la Guerra Civil, el llibreter Llorenç Carbonell, després mort en l'exili a l'Àfrica francesa. En tal llibreria hi havia sempre una gran exposició de llibres en català procedents de les més importants editores catalanes [...] Els membres més actius i entusiastes de l'Agrupació Regionalista, que abastà una acollença de públic important, freqüentàvem la llibreria de Llorenç Carbonell i també anàvem a una altra, situada al carrer Sagasta, però sols per adquirir el setmanari *El Camí*, de València. El propietari d'aquesta segona llibreria era completament contrari al desvetlament cultural valencià, però, contradictòriament, difonia el setmanari perquè -deia- estava molt ben presentat i escrit."

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

4. Mercat Central

Plaça 25 de Maig

El mercat...

Malgrat els inconvenients inicials i la dificultat de crear un nou mercat, el febrer de 1911 es posa la primera pedra del Mercat Central d'Alacant a l'antiga plaça Balmes (hui plaça del 25 de Maig). Fins aleshores, i des de mig segle abans, la ciutat comptava amb dos mercats de dimensions més reduïdes i de discutibles condicions de salubritat: el de la Porta del Mar i el de Garcia Calamarte (a la plaça Nova). El Mercat Central va tardar onze anys a construir-se i va passar per mans de diversos arquitectes, la qual cosa li atorga, estilísticament, aquell aire eclèctic que el caracteritza. El 1987 i durant quatre anys, l'edifici va estar tancat a causa del procés de renovació. Mentres tant, les parades es van traslladar a la llotja de la fruita.

...i el bombardeig:

Amb tot, un dels episodis més importants de la història recent d'Alacant esdevingut al Mercat no té res a veure amb l'exercici de la compravenda. El 25 de maig de 1938, al voltant de les 11 del matí, les tropes italianes, complint ordres de l'exercit de Franco, van bombardejar el mercat i van matar més de 300 persones. A Alacant no hi havia dipòsits d'armes, ni objectius militars, ni fàbriques de municions, va ser un bombardeig dirigit a la societat civil, amb la intenció d'atemorir-la i minar la moral dels habitants d'una ciutat que va resistir fidel a la República fins al final de la guerra. Els nou avions Savoia italians, a les ordres de l'exèrcit de Franco, bombardejaren dues vegades, de manera que la massacre encara fou més dura. Alacant patí 46 bombardejos durant la Guerra Civil, però cap com el del Mercat Central.

Però el dia de la ira, el dia del desastre gran i terrible, arribà a Alacant el 25 de maig de 1938. Fou a les onze del matí. Potser no va sonar la sirena, potser hi havia massa soroll, massa gent, al mercat, però ningú no hi va sentir res, ningú no fou capaç d'imaginar que, a mitjan matí, entrarien pel port nou avions italians carregats de mort, ni ningú arribà a pensar mai que l'odi poguera assolir aquell extrem de crueltat.

De sobte, van sentir-se unes explosions. Dins el mercat, la cridòria del pànic fou ofegada per l'esclat repetit de les bombes que queien. No hi hagué temps ni de fugir. S'obriren les comportes del cel i la mort plugué damunt el mercat i la llotja de fruites durant deu minuts apocalíptics. La terra es tornà infern. Els crits fugien entre cossos sagnants i fumarades fosques i roents. L'angúnia es precipitava buscant eixides desaparegudes mentre el terra tremolava entre la follia i la desesperació.

A la fi, els ocells de foc se n'anaren per l'aire abrasit i brut de fums, deixant arrere vora tres-cents morts, la sensació real de derrot a i la certesa que no hi hauria cap mena de perdó. L'efecte moral sobre la població fou tan devastador com el mateix bombardeig, i a Tomàs Forner li quedà sempre la sospita que una ment especialment implacable havia ordit l'operació des d'Alacant mateix.

Fou un estiu de bombardejos gairebé diaris, com si s'hagueren proposat esborrar del mapa la ciutat, com si hi haguera alguna maledicció bíblica sobre aquella terra. Hi havia gent que passava la nit sencera als refugis.

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

5. Teatre Principal – Cinema Ideal

Av. de la Constitució

El Teatre Principal:

A finals del segle XIX, la burgesia alacantina, adinerada pel comerç i la puixança del port, sentí la necessitat de construir un teatre que substituïra l'antic situat al carrer de Liorna (l'actual carrer de López Torregrossa). Fou així com el Teatre Principal -o Teatre Nou- s'inaugurà el 1847, les obres del qual havien començat dos anys abans a mans de l'arquitecte alacantí Emili Jover, en els terrenys que aleshores ocupava l'antiga plaça de bous de fusta, en la plaça del Barranquet (hui, de Ruperto Chapí).

El cinema Ideal:

Just enfront del Principal es va construir el 1924 el cinema Ideal, ubicat en un dels pocs eixos que encara conserven la identitat alacantina: enfront de la Casa de Socors (1927) i molt a prop del Mercat Central (1921). Aquests edificis són mostra de l'obertura que la burgesia alacantina reclamava per a la ciutat i de l'inici de la construcció de l'eixample. Malgrat que no és un teatre, a vegades també hi ha funcionat. Actualment, i des de l'any 2003, està tancat. Al cine Ideal van ser tancats, l'any 1939, els primers detinguts republicans que no pogueren fugir de la ciutat amb l'Stanbrook, concretament les dones i els xiquets. Altres van ser duts al Camp dels Ametlers o a la Plaça de Bous. També des de l'Ideal, un cop acabada la guerra, es va presidir la primera desfilada de les tropes franquistes i italianes.

La lluna estava trista i no gosava mirar la terra. La lluna, espantada, no s'aventurava a il·luminar el camí d'aquelles dones, per por de marcar la senda del seu final. La nit fosca i el silenci aclaparador feien de la ciutat d'Alacant una ciutat fantasma, devastada pels bombardejos, aniquilada per la por.

–Anem al cinema! Anem al cinema! –va començar a aplaudir el Lenin. Totes se'l miraven com si s'haguera tornat boig. Però era ben cert, es dirigien cap al cinema Ideal, que les rebia amb les portes de bat a bat.

–A veure si en fan una de Gary Cooper. Has vist *Tres Lanceros bengalíes*? –li va preguntar la Maria, agafant-li fort una mà mentre sa mare li agafava encara més fort l'altra. La incertesa era tal, que cap d'elles s'atrevia a preguntar. Aviat van sortir de dubtes. En aquell cine veuriem la pitjor pel·lícula de la seua vida, la més terrible. Com que a la ciutat d'Alacant hi havia tanta quantitat de detinguts, van fer servir fins i tot els cines com a presons. Aquell era el lloc elegit per a les dones i les criatures. Estava atapeït, ple a vessar de brutícia i d'humanitat. Aquelles persones semblaven cadàvers, portaven dies sense menjar, sense aigua per a rentar-se.

Gemma Pasqual, *L'últim vaixell*, 2003.

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

6. Casa natal de Gabriel Miró

Carrer de Castaños, 14

Gabriel Miró

Gabriel Miró va nèixer a aquesta casa el 28 de juliol de 1879. Segons es pot despendre de les seues novel·les posteriors, va créixer en un ambient catòlic i tradicionalista que li va procurar un tarannà malenconiós i introvertit. El carrer de Castaños, a finals del XIX, lluia farcit de cases senyorials que es va fer construir la burgesia alacantina (per exemple el palau Salvetti, de 1887); la ciutat bullia en la transformació de vila provinciana a ciutat, provinciana també, que mirava de cara el segle XX. Miró aprengué les beceroles a l'escola de pàrvuls de Francisco Alemany, a aquest mateix carrer. Més tard, se n'anà al col·legi Santo Domingo d'Oriola, tot i que amb 13 anys hagué de tornar a estudiar al Jorge Juan: els pares el volien a prop seu donat el delicat estat de salut de l'escriptor.

Miró és, indiscutiblement, el primer escriptor estrictament d'Alacant que, en castellà, inicia una renovació estilística i lingüística en el tombant del segle. No és, però, una figura aïllada en la literatura local, sinó que beu dels cercles literaris i artístics que emergiren a Alacant durant el segle XIX, encapçalats, sobretot, per Eduard Irlés.

Alicante. Calle de Castaños. Escuela de párvulos de D. Francisco Alemany. Don Francisco, con levita floja de rebordes de raso, patillas de crin, anteojos cerrándole la mirada estrábica, frontal reluciente y botas chafadas. Gradería de bancos. Chicos con faldillas y delantal. Sábados por la tarde entraba la señora de D. Francisco, de cera y de negro, con un libro grande guardado toda la semana en su cómoda. Iba abriéndolo en un atril. Historia Sagrada. Lámina III. La tocaba el maestro con un puntero de color de miel, y decía: —¡El Paraíso terrenal!— Y la escuela resonaba como una caracola: — ¡Aaaaah!

Follajes gruesos, horizontes tenues de azul y de nieves; rosas, lirios, racimos, prados, ríos, leones, pavos reales, tortugas, loros, una cabriola de cebrá, una jirafa mordiendo el cielo. En medio, el árbol misterioso cuajado de fruta madura. Sigüenza le preguntó a don Francisco: —Señor maestro: y ahora, ¿dónde estará el Paraíso?— El puntero tembló encima de la desnudez litográfica de nuestros primeros padres.

[...] Cuando Sigüenza salía de su ciudad al campo, el tránsito de todo su sentir era rápido y puro hasta en su atmósfera interior. La vida rural de entonces, sus soledades, su silencio, su calma, su olor, sus gentes, correspondían al concepto prometido. Alicante era una ciudad de terrados blancos, con palomos que iban y volvían en el azul. Todas sus casas, con sensación de escollera, de faro, de haber sido mar y de tenerlo bajo de la piedra.

Años y leguas, Gabriel Miró.

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

7. Casa natal de Carlos Arniches

Carrer de Sant Francesc

Casa de Carlos Arniches - Seu del IAC "Gil-Albert" - Plaça Doctor Balmis

El carrer de Sant Francesc (abans dit de Sagasta) va vore nàixer l'escriptor i dramaturg Carlos Arniches el 1866. Els carrers del voltant de la casa es van convertir en un racó de poesia a partir de l'any 2011.

El carrer de Sant Ferran ofereix una bona varietat de cases senyorials on residia la burgesia alacantina a principis del segle XX; com ara, la casa Bardín, seu de l'Institut Alacantí de Cultura que rep el nom de l'escriptor alcoià Juan Gil-Albert.

En la plaça del Doctor Balmis es troba un dels refugis antiaeris millor conservats de la Guerra Civil.

Dice un proverbio italiano: "*Vedere Napoli e poi morire*". Yo, parafraseándolo, quiero decir: "*Ver Alicante y después vivir*". Vivir para gozar infinitamente de la gloria de su cielo, del templado aliento de su clima sin par, de la esplendorosa luz de su mar azul. Id a Alicante, recorred su provincia entera, cruzad sus montes, visitad su costa, extasiaros en su huerta... y, cuando os alejéis de él, sentiréis la nostalgia de una tierra de promisión, hundida en vuestro recuerdo, como un sueño venturoso, perdido para el recreo de vuestros ojos y la paz de vuestro espíritu. Hijo de Alicante, proscrito de él por el destino, en mis luchas por la vida, la esperanza de volverlo a ver es la única ilusión que consuela mis anhelos y templa mis ansias. Id a Alicante, id... Es una tierra madre, llena de amor para los que la amen y que paga con su hermosura el amor que se la tiene.

Carlos Arniches

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

8. Plaça de les Barques (Correus)

Plaça de Gabriel Miró

Plaça de les Barques:

Tot i que actualment és coneguda com la plaça de Correus, per l'edifici de 1920 que hi ha a un dels seus cantons, aquesta plaça (centre neuràlgic del raval de Sant Francesc) s'anomena oficialment plaça de Gabriel Miró. Abans, però, va ser coneguda com a plaça d'Isabel II i encara abans, com a plaça de les Barques. Actualment hi ha l'edifici de Correus, fins l'any 1910 hi hagué la Casa del Rei o l'Alfolí de la Sal (un alfolí, de l'àrab *al huri*, és un "magatzem de sal"), que abastia tota la ciutat. Aquest edifici va ser reaprofitat com a presó.

Aquella tardor, les mareas, que sempre havien estat suaus, començaren a pujar més del que era habitual; les ones arribaven ja al peu de la torrassa de l'Esperó, vora el portal Nou, i seguien pujant encara. Els astrònoms havien anunciat canvis imprevistos. A la nit, la lluna tenia un color daurat i la seua dimensió era inusual, molt gran, com una gran safata de llautó.

L'aigua botà el dic del port i arribà fins a l'antiga plaça de les Barques i fins a les portes de la presó de la casa del Rei, tot creant els consegüents problemes per a la vida ciutadana. Els governants ordenaren que tot el runam procedent dels enderrocs de cases que es feien a la ciutat s'abocaren al llarg del moll de la costa per a elevar la cota del dic. Tanmateix, aquesta mesura no fou suficient per tal d'aconseguir aturar el moviment de l'aigua.

Els habitants dels carrers de Baix, del Postiguet i de l'Escorxador van veure espantats que, en la plenamar, l'aigua envaïa les calçades i molts d'ells començaren a traslladar-se amb el seu moblatge, estris, eines i atuells a les zones més altes de la Vila, per Sant Nicolau i el barri del Carme.

Les barques podien passar ja amb facilitat pel portal del Mar, per enfront de la Duana, per entre les torres de Sant Sebastià i de la Mare de Déu de Montserrat i entraven dins de la ciutat fins als magatzems del carrer dels Boters. Per tal de pujar el seu nivell, hom va terraplenar el sòl de terra de les plantes baixes. En el vestíbul d'algunes cases s'improvisaren alguns embarcadors amb escales que baixaven fins l'aigua. Els fonaments d'alguns edificis es van consentir i originaren la ruïna de tot l'immoble i greus danys en els edificis veïns. Un matí, un gran cetaci va aparèixer en l'horitzó i el pànic es va estendre per tots els barris de la ciutat.

Joan Caladuch i Gaspar Jaen, *Un palau d'hivern*, 1988.

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

9a. Esplanada

Passeig de l'Esplanada d'Espanya

Esplanada

Aquest passeig marítim que s'estén des de la Porta del Mar fins al passeig de Canalejas, és, potser, el més transitat de la ciutat. Es va construir damunt de l'antic dic en la primera meitat del segle XX i actualment és una de les imatges més representatives d'Alacant.

Els orígens de l'Esplanada daten del 1867, any en què es volgué higienitzar el malecò i instal·lar-hi un dels pocs punts verds de la ciutat; en aquell moment s'anomenà "passeig d'Olalde". A l'any següent, però, ja es deia "passeig del Màrtirs", en record dels afusellats per la rebel·lió de Boné en aquell mateix lloc. L'any 1941, un cop acabada la Guerra Civil, el passeig rep el nom amb què ara el coneixem.

Alicante es una ciudad que parecía ofrecer su cuerpo al descuido, tendido hacia el interior, en la sombra, presentando su rostro al sol, apoyado en sus dos brazos, mirando al mar. El paseo de palmeras es su rostro y constituye al visitante su goce y tranquilidad; estar en Alicante es estar en la Explanada. Alicante vivía para ser la Explanada, para estar sentado allí.

Juan Gil Albert

Per als capitosts del Règim tot era optimisme. I així, el 19 de febrer de 1958, l'alcalde Agatàngelo Soler Llorca va donar-nos la nova imatge de l'Esplanada, tal com la coneixem avui, amb un disseny que va copiar sense pudor el paviment del passeig que voreja la platja brasilera de Copacabana, en Rio de Janeiro. D'aquesta manera, la ciutat d'Alacant havia trobat el seu rostre com a reclam turístic i, potser, com a essència de la seua realitat urbana, vital. La crònica de tan important esdeveniment va ser relatada pel diari local amb aquestes paraules: *Alrededor de cien personas -cien alicantinos mitad inquietos, mitad curiosos- se agruparon ayer tarde en la Explanada de España para asistir a la solemnísima ceremonia de vestir con traje de mármol multicolor el paseo más vistoso, espectacular, cosmopolita y famoso del Mediterráneo (nos quedamos cortos). La pavimentación comenzó utilizando el mármol negro -todo el que será empleado procede de Monóvar- debidamente troceado en fragmentos pequeños, de cuatro por cuatro centímetros.*

Marià Sánchez Soler, *Alacant a sarpades*, 2004.

Alacant, que guapa estàs!
Juan Vidal Ramos

Alacant, que guapa estàs,
mirant-te en eixa platera
d'aigua blava de la mar.
Eres de lo més preciós
que en este món s'ha criat.
Pel matí t'alces nueta
entre vels de claritat.
Que rebonica te trobe
sempre per la matinà!
Después, allà pel migdia,
te poses acicalà
en tots els teus abalòrios
de palmes i de braçals
de roses i clavellines
que llüixen al sol alt.

Totes les xiques entonces
ixen a vore't muà.
Cap a l'hora de la siesta,
en la quietud entornà
d'eixe moment, tu reposes
una dolçor d'encant.
I apareixes después fresca,
i portes tota l'esprà
olor de jasmins i nardos
que embalsamen l'Esplanà.
Per la nit, plena de joies,
les llüixes en la mar,
i brillen sobre les aigües
com estreles tremolant...
Guapa estàs quant amaneixes.
Guapa, a migdia i a l'esprà,
Guapa, a la nit, guapa sempre.
Alacant, que guapa estàs!

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA
9b. Casa Carbonell – Porta del Mar
Passeig de l'Esplanada d'Espanya

Joan Vidal i la Casa Carbonell

L'arquitecte Joan Vidal Ramos va nàixer i va morir a Alacant el 1888 i el 1975 respectivament. Acabà els estudis d'arquitectura a l'escola de Barcelona el 1916, any en què s'instal·là definitivament a Alacant. Des de 1917 i fins al final de la Guerra Civil, Joan Vidal realitzà una obra individual amb més de 1400 projectes. L'arquitecte va ser l'encarregat de dissenyar la façana al mar de la ciutat, l'eixample, alguns edificis representatius i una gran quantitat de vivendes mitjanes. A més de la Casa Carbonell (1925) també va alçar la casa Lamagnier (1918), la seu de la Caixa d'Estalvis (1923), el Mercat Central (1912), l'Hospital Provincial (1924) o l'edifici de la Diputació (1928), entre d'altres...

L'edifici de la Casa Carbonell ocupa una illa de cases que mira a la mar. És el resultat de la reorganització urbana perquè abans hi havia el mercat de la Mar. Està dividida en dos nuclis d'escales amb dues vivendes per planta. Els patis centrals donen llum a les habitacions. Entre 1933 i 1936 la Casa Carbonell presidí la foguera d'Orà, que es plantava a la plaça de la Porta del Mar. Aquesta iniciativa nasqué com a mostra de germanor entre Alacant i Orà. Cal recordar que entre 1830 i 1962 Algèria va ser un destí important per a l'emigració valenciana.

També la Casa Carbonell, un altre dels edificis idiosincràtics d'Alacant –situat a l'extrem oriental de l'Esplanada, davant per davant de l'Hotel Palas–, té una llegenda pròpia. I explica aquesta que, quan Pep ha de portar la seua filla Marieta vora el mar per raons de salut, va arribar a Alacant i va demanar allotjament al sumptuós Palas. El recepcionista, en veure que aquell viatger tenia aspecte de llaurador pobre, li va negar l'accés. En la discussió, Pep li va dir que no patira, que es faria fora una barraqueta: una barraqueta que li llevaria la llum al luxós hotel i que tindria tantes finestres com dies té l'any. I va ser així que va manar construir la Casa Carbonell, amb les seues 365 finestres.

Joan Borja, *Llegendes del sud*, 2005.

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA
9b. Casa Carbonell – Porta del Mar
Passeig de l'Esplanada d'Espanya

JOANICO (*De dins i figurant que des de coberta ha vist Joanico sa mare, la crida xillant*): Mare! Mareta!

PASQUALO: Eixa veu...

PEPA: Mon fill! Mon fill, que me crida!

PASQUALO: Recacau, ell és!... Mire-lo, senyà Pepa, mire-lo com abaixa corrent!

PEPA: Joan!... Joanico!... (*Joanico que ix en un maletí en les mans, ve corrent en gran alegria, tirant-se als braços de sa mare. Pasqualo contempla l'escena sense saber si riure o plorar.*)

JOANICO: Mare!

PEPA: Als meus braços, fill!

JOANICO: Mareta meua!

PEPA: Fill de la meua vida!

PASQUALO: Bueno, açò fa posar trist hasta el cacau!

PEPA: Que ganes tenia la mare de vore't!

JOANICO: I jo de recibir els seus besos!

PASQUALO: Xe, Joanico... Joanico!

JOANICO: Qui me crida?

PASQUALO: Jo, home, jo!

JOANICO: Eixe caràcter el recorde.

PASQUALO: Xe, el que jugava a la trompa i a bufos en companyia teua! Xe, Pasqualo, Pasqualet!

JOANICO (*Abraçant-lo*): Si és Pasqualet!

PASQUALO: Apreta, apreta fort!

JOANICO: No t'havia conegut. Què és això? Que estàs més prim?

PASQUALO: La fam, xe, la fam... T'has enrecordat allà molt de mi?

JOANICO: Mira si m'he enrecordat que te porte de regal un rellonge. Pren-lo, p'a tu (*Li'l dóna*).

PASQUALO: Gràcies, Joanico. Lo que són les coses: ara que tinc rellonge ningú me preguntarà l'hora!

PEPA: Com has tingut el viatge, fill?

JOANICO: Amb moltes ganes d'aplegar, mare! No hi ha alegria en lo món com estar ausent d'Alacant molts anys i vore de dalt del barco, com va amaneixent i entre la llum d'este sol esplendorós va veent-se allà lluny el castell, eixe castell que tant enyorem en terra estranya i que a totes hores pareix que mos crida des de dins del cor, dient-nos: "Vingau, alicantins! Vingau, que Alacant vos espera!"

PASQUALO: Xoca-la, alicantí!

Paco Hernández, *Ja ve el barco d'Orà o la Foguera de Sant Joan, 1935*

ALACANT EXTRAMURS: LA CIUTAT NOVA

10. Port d'Alacant

Av. Comte Vallellano, s/n

Port d'Alacant:

Des de l'edat mitjana el port d'Alacant ha tingut un paper decisiu en el comerç de la ciutat. I és, sobretot durant els segles XVI i XVII, i fins el XIX, que s'esdevé un dels ports més importants de la Mediterrània.

Durant la Guerra Civil el port d'Alacant es convertí en l'últim refugi de la República. S'hi van congreguar al voltant de quinze mil persones que tractaven de fugir en els vaixells mercants llogats pel govern republicà. La flota franquista aconseguí impedir l'aproximació de gran part de la flota, de manera que els refugiats quedaren a la mercé de les tropes italianes que ocuparen la ciutat i lliurarren els ciutadans a les tropes de Franco. L'últim vaixell a salpar amb refugiats fou l'Stanbrook. El port d'Alacant contemplà el final de la Guerra Civil i de la Segona República.

En el puerto de Alicante se habían reunido muchos miles de personas, pero ninguna tenía ganas de hablar. Nadie se atrevía ya a repetir que no, que no, que no, no nos entregarán, no nos dejarán aquí, no pueden hacernos eso, vendrán a buscarnos, tendrán que mandar barcos, Blum, no, los franceses no, y los ingleses, a la hora de la verdad, tampoco, las democracias, los europeos, no pueden hacernos esto... Ya nadie hablaba, ni siquiera los más sombríos, los que no se despedían de nadie mientras buscaban la pistola con dedos sigilosos, y se apoyaban el cañón en la sien, y disparaban, y los disparos sonaban, y los cuerpos caían al suelo como fardos, como bultos, como árboles talados a destiempo, y él miraba al mar, agua inmóvil, vacía, escuchaba los disparos, oía caer los cuerpos y no volvía la cabeza, no miraba, no veía, no quería saber. A veces se escuchaban gritos, lamentos, sollozos de niños o de adultos que lloraban como niños. Los adultos no sabían llorar de otra manera en el puerto de Alicante y él miraba al mar para no ver, para no mirar, para no saber que otro español más había preferido morir a seguir viviendo en España, en la tierra donde había nacido, donde había crecido, donde se había enamorado y había visto nacer a sus hijos, en el país por el que había luchado durante tres años, por el que había pasado hambre y miedo y frío y la soledad insoportable de una guerra larga, en la patria por la que lo había arriesgado todo, por la que lo había perdido todo, por la que acababa de morir.

Almudena Grandes, *El corazón helado*, Tusquets, 2007.